

WSTĘP

Problemy współzależności zachodzących w świecie antycznym od dawna zajmują ważne miejsce wśród zainteresowań badawczych historyków zgłębiających tajniki starożytnych cywilizacji. W tytule niniejszego tomu strony owych relacji zwerbalizowane zostały jako „centrum” i „peryferie”. Choć w oczywisty sposób nawiązuje to do wallersteinowskiej socjologicznej koncepcji systemu-świata (systemów-światów), nie oznacza przyjęcia narzuconych nią ograniczeń. Stanowi raczej hasło wywoławcze mające odbijać zróżnicowane nowoczesne podejście do antycznych realiów, w coraz większym stopniu skupione właśnie na obszarach peryferyjnych w każdym możliwym sensie – geograficznym, kulturowym czy symbolicznym. Zbiór prezentowanych tu artykułów ma więc stanowić wkład w budowanie wieloaspektowego obrazu obrzeży antycznej rzeczywistości, traktowanych samoistnie, bądź w interakcji z różnie rozumianym „centrum” – władzy, dystrybucji dóbr, prestiżu czy potencjału. Znalazło się tu więc miejsce zarówno dla „prowincjonalnych” (w potocznym tego słowa znaczeniu) rejonów świata grecko-rzymskiego, jak i jego barbarzyńskiego otoczenia.

Być może nie powinno zaskakiwać, jak ważne okazały się w tym kontekście kwestie militarne. Wojna, jako specyficzny przypadek relacji, od zawsze budziła szczególne zainteresowanie historyków, z niesłabnącym zaangażowaniem rozważających oznaki, środki i metody budowania potęgi wojskowej oraz konsekwencje jej wykorzystania. Dzięki autorom tekstów możemy się więc zagłębić w problemy greckiej logistyki w dobie wojen perskich (Nicholas Sekunda) i greckich innowacji wojskowych (Wojciech Duszyński), galijskiego uzbrojenia (Bronisław Szubelak), poznać mało dotąd znane aspekty udziału greckich *poleis* w rzymskich wojnach domowych (Marcin Pawlak) oraz politykę cesarza Karakalli wobec plemion germańskich (Daria Janiszewska-Sieńko). Wątek militarny stanowi również ważną część rozważań nad złożonymi związkami pomiędzy Atenami i Dodoną (Aleksander Wolicki). Zagadnienia życia społeczno-gospodarczego znalazły swoje odbicie w badaniach nad domniemaną peryferyjnością kreteńskich realiów w świecie grecko-rzymskim (Andrzej Łoś) i kreteńskim niewolnictwem (Adam Pałuchowski). Obraz barbarzyńców moszczących się u schyłku antyku na ziemiach cesarstwa przybliżają rozważania nad meandrami chrześcijańskiej religijności Wandalów (Dariusz Spychała) oraz rolę i organizacją centrów politycznych wandalskiej Kartaginy i swebskiej Bragi (Marek Wilczyński). Przyczynek do rekonstrukcji funkcjonowania centrum rzymskiego uniwersum stanowią sylwetki cesarzy: Augusta (Anna Anzorge-Potrzebowska), Hadriana (Robert Suski) i Juliana Apostaty (Anna Pająkowska-Bouallegui) wyłaniające się z różnych przekazów źródłowych – ikonografii antycznego mennictwa, pism chrześcijańskie-

WSTĘP

go historyka i teologa Orozjusza oraz panegiryku popełnionego przez cesarskiego urzędnika. Zestawienie tych trzech tekstów, w sposób komplementarny (acz niezamierzony) daje ogład zróżnicowanych wymogów, które przed warsztatem badacza antyku stawiają dostępne mu kategorie źródeł. Nieco odmienny charakter mają dwa ostatnie artykuły. Pierwszy stanowi próbę zmierzenia się z recepcją antycznej rzeczywistości i relacji pomiędzy Rzymem a prowincją w pisarstwie Józefa Ignacego Kraszewskiego (Monika Szczot). Drugi natomiast zabiera nas na rzymski Wschód, prezentując historiograficzny dorobek i stan dociekań nad specyfiką późnoantycznego miasta lewentyńskiego (Marcin Kosz).

Wszystkie zamieszczone w prezentowanym zbiorze teksty zostały wygłoszone na wrocławskiej konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH – I Ogólnopolskim Zjeździe Historyków Starożytności we wrześniu 2021 roku. Z przyjemnością oddajemy do rąk Czytelnika ten efekt indywidualnego i kolektywnego namysłu nad światem grecko-rzymskim, mając przekonanie, że będzie on stanowił kolejny krok na drodze do rozpoznania i zrozumienia jego „centrów i peryferii”.

Małgorzata Pawlak, Dominika Grzesik